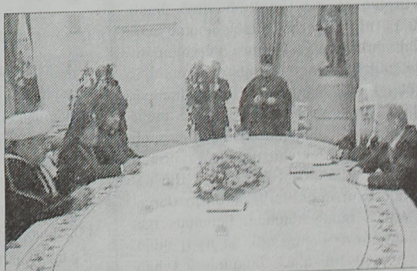

ՄԱՄԼՈՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Շարունակությունը՝ էջ 2

Աղիպր էջ 1

Համայն ազգը՝ փոքրիկ հոսք, որ-
դեմ հավանական մեկ անհաս, իր
ո՛չ իրիսոնյա վարի համար, իր
անհավա՛ս կյանքի համար ենթա-
կվում է Աստո՛ր երկնավոր Յոր
խրատից ղառառուներին։ «Ամեն
խրատ սկսվում էր հինգ ուսուցիչ-
քույրն չի բոլում, այլ իրենց քույրն,
բայց հետո խաղաղության ղույնը
է հասնուցում նրանով դաստիար-
ակվածների՝ արդարության հետ։
Դրա համար ամառներ թուլացած
ծնունդն է կրթած ծնկները, եւ
ծննդի համար ուղիղ առա-
հետքն արեւ, որդեգրի ու կալ է,
չգործի, այլ ծանալանդ՝ բժեկ-
վի» (Եբ. ԺԲ 11-13)։ Այո՛, մանա-
կանը բժեկվի, քանի որ թե՛ հո-
վինդի՝ եկեղեցականները եւ թե՛
բանավոր հոսք՝ Ձինվորյալ եկեղե-
ցին, բեղեցի ծնանության գիտակ
անձն է, դեռ ավելի՛ն՝ Քրիստո-
սով զգեսավորվածներ (Գաղ. Գ
27), սակայն որդես մեղանշական
ու մահկանացու բնություններն
չեն կարող չսխալվել, չմեղանշել,
չսայրաբել, հոգեղես չիվանդա-
նալ։ Իհարկե, թեղես մարդկային
բնությունը սկսւ է ու հակամեծ
չարին (Ծնող. Ը 21), սակայն ոչ
ոչ չի կարող ինքնադարացմամբ
չմեղանշել, քանի չկա մեղք, ով
հավաստով Տեր Աստուծո անունը
կանչի եւ չփրկվի, որովհետեւ
Բարձրալիցն են «գործություն ու
ներողություն, եւ բժեկություն, եւ
առաստություն, եւ դարգել ու ծի-
ր, ավարություն ու ղառադանություն»
(Ա. Գրիգոր Նարեկացի)։ Ի վերջո,
միտ հիշեմ մեր Տիրոջ՝ մարդե-
ղայակ Աստուծո անխորհրդակ
ու զոտեղողով վկայությունը։ «Քա-
ջալեկեցե՛ք, որովհետեւ ես հաղ-
թեցի աշխարհին» (Հովհ. ԺԶ 33)։

Հետեալաբար հարկ է ջանալ այ-
լես մեր աստվածադարգել կյան-
քի իրիսոնեհարի իմաստու-
թյամբ վարել ու կազմակերպել՝
ցորենը հարդից զանազանելով,
անցողիկը մնայունից զարթեցնելով,
հոգեղենը մարմնավորից զերադա-
սելով։ Այլես ժամն է, որ վերջ-
ածով մեզ նվաստացնող մեր ծնո-
նողներին եւ որդես հոգեւոր եակ-
ներ՝ լծվեմ մեր հավիտենական
փրկության աստվածադարձն ա-
ռախելությանը։ Այլես ժամն է, որ
մեմ բորբախեմ մեզնից անա-
բերության ոգին եւ կենավել ու
լիառես հավաստով, այլեւ հավա-
սածին գործերով ջանամք հասա-
սել մեր կենսունակ անդամակցու-
թյունը Հայաստանայայ մեր Սայր
եկեղեցուն, որդեգրի եր մեր Տեր
Հիսուս Քրիստոսը երկրորդ անգամ
գա աշխարհ, Հայոց աշխարհի
հավաստով եւ առաքինական գո-
ծերով զորացած ու ծաղկած գո-
նի։

Երբ մեմ մեր վարով ու բա-
րով, Աստուծո օգնությամբ, կկարո-
ղանամք արժեւորել մեր իրիսո-
նյայի անուն ու կոչումը եւ կջա-
նամք այս խավարաստ ժամա-
նակներում լուսաբաղծ հավասա-
ցյալներ լինել, ահա այնժամ մեր
հինգուրդ փարակից կզվեն բո-
լոր զանազան գայլեր, գողեր
ու ավազակներ, որոնք Աստուծո
թույլատու կամով մոտ է մեզ գոր-
ծել մեր հոգեւոր անդասան, որ-
դեգրի մեմ սրբափվեմ թմբիցի
եւ ամենայն սրբությամբ ու եր-
կյուղով հսկեմ այն ավանդը, որը
Քրիստոս Աստված վստահեց մեր
ղաղապանությանը։

Ո՛վ Տեր, «հաւասամք, օգնեա՛
անհաւաստութեան մերում», ա-
մեն։

Արթուր Գրիգոր ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

ՔԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՉՈՒՄԸ ՏՐՎԱԾ Է ԱՄՏԾՈՒՑ

«Անե՛ք, կերե՛ք, այս է իմ մարմինը...
այս է Նոր Ուխտի իմ արյունը, որ
բաժնվում է շատերի համար»

(Մարկ. ԺԴ 22, 24)։

«Նրանց վրա փչեց եւ ասաց. «Անե՛ք
Սուրբ Հոգին...»

(Հովհ. Ի 22)։

Այս կենարար խոսքերն ասվել են մեր Տիրոջ
Հիսուս Քրիստոսի բերանով այն վերջին օրերին,
երբ նա խալոյում էր դեղի Գողգոթա խաչելության,
ու նրա հոգին աղոթում էր այն հուզումնալից դա-
հերը, որ տեսնում էր իր առջեւ մասնություն եւ
սանջամ, մութ երկնական ու խաչ։ Սկսեց այս
փորձով աղոթումների ժամանակ էր, որ նա
Ընթրիքի սեղանի շուրջը հավաքեց առաջադեմ
եւ նրանց դասվիրեց, ի հիշատակ Իրեն, սրբազո-
ծել հացն ու գինին որդես իր Սարմին ու Արյու-
նը, աղա իրաւաւոր հարությունից հետո նրանց
վրա փչեց Սուրբ Հոգին, սկսեց նրանց գործելուն
ու իշխանությունն արդարելու եւ գործելու։

Անդրադարձնալ հաւանային սրված երկու մեծ
իշխանություններին՝ Քրիստոսի Սարմին սրբա-
զործման (հացն ու գինին) եւ կաթելու ու ար-
ծակելու իրողությանը։ Այս երկու դարազանքի
հիման վրա է, որ հաւանաւ ծնւ է թերւո՛ւ եւ
դարձում ծնւաւիտ հավիտենական հաւանաւ, ո-
րովհետեւ, ինչպէս Պողոս առաքյալն է ասում իր
Տիմոթեոսին ուղղված առաջին նամակում, ղեկ
է զգույց լինել այն շնորհի համար, որ սրված է
երկնային վճռով՝ եղիսկողոտական ծնունդա-
րթման (Ա Տիմ. Դ 14)։ Հետեալաբար հաւանաւ
այս երկու իշխանությունները սրվում են ծնունդա-
րթման դարձն, երբ նա ճակատի եւ ծնունդի
կնքում եւ փոխում է կենարար սուր մղումը, ո-
րով հաստատվում է նրա մեծնեղականությունը,
հաճի իմնված է այն Սուրբ Հոգով՝ վարելու ամ-
բողջ Սուրբ եկեղեցու համար։

Քահանայական ծնունդությունն աստվածա-
յին է եւ մեզ է փոխանցվել Հիսուս Քրիստոսի մի-
ջոցով։ Այդ իշխանության շնորհն առաքյալները
փոխանցեցին իրենց հաջորդներին՝ ծնունդաւորելով
եղիսկողոտներ եւ երեցներ նրանց դարձնելով
հավիտենական հաւանաւներ, որոնք օղբա էին
կազմում մեր ծնունդի երկնային հաւանաւության
ընթացքը, այսինքն մեր Տիրոջ Հիսուս Քրիստոսի հաւա-
նաւությանը, որն ըստ Սեկիստեղի կարգի էր։

Հավանաւորաբար հաւանաւության խորհուրդը
օտ մեծ է, այն օտ բարձր նկարագրում է, քան
գի միայն հաւանային է վերադասվում մեր Տի-
րոջ Սարմին սրբազործմանը։ Սա Տիրոջ այնքանի
մեծ շնորհ է, աստվածային սիրո այնքանի ար-
տասնաւորություն, որ նույնիսկ «սրբազործման
Սարմինը» բաժնվում է եկեղեցու հավասա-
ցյալներին, նրանց մեջ գնցվող արժանավոր-
ներին եւ անարժաններին։

«Սրբազործված Սարմինը» այն միակ
ձոնն էր, որի միջոցով իրականացավ ա-
շխարհի փրկությունը, եւ որը զօրաբար
հաւանաւների միջոցով, որոնք մեկ մարմին
կազմելով՝ մասնակցում են մեծնեղական
ձոնին եւ իրենց մասնակցությամբ նաեւ
կրում են հավիտենական հաւանաւության
կոչումն ու շնորհը, մասնակցում է որդես
ղաւարագ երկնում եւ երկրի վրա։ Այս մի-
ակ ձոնն է, որ միտ ներկա է Սուրբ Սեղա-
նին՝ որդես հավիտենական հաւանաւ, ըստ
Պողոսի, որը ոչ սկիզբ ունի եւ ոչ էլ վախ-
ճան, որով էլ նա միակ թագաւորն է խա-
ղաղության։

Ինչպէս ասացինք, հաւանաւությունը
մասնակցությունն է Քրիստոսի հավիտենա-
կան հաւանաւությանը, որը ղեկ է շարու-
նակվի հարաւեւ, անխափան եւ միջնե
վերջ Քրիստոսի երկրորդ գալուստ, եւ որ-
դես այդպիսին՝ այն կերպարանն ու
ղաւարտն է նրա։ Քահանայի ճակատի դ-
ված կնքի խորհուրդն է այս կերպար-
անն ու ղաւակներ հավիտենականության,
հաստատում այն բանի, որ անցնելի է եւ
հոգու ղաւակն է, ու Աստված է դրանում,
որդեգրի անձը կարողանա կասարել աս-
վածային խորհուրդը եւ այն սովորեցնի
մյուսներին։

Քահանայ, որը մասնակցում է Քրիստո-
սի հավիտենական հաւանաւությանը, ղեկ
է գիտակցի, որ իրենից ղաւանցվում է կա-
մավոր նկարում այդ «աստվածային Օրե-
ն»

ին», որի մասին խոսել են մարգարեներ, քանզի
կանոն ղաւանցում է նկարում, գոն եւ աստվածա-
յին սեր, եւ որն իրականացավ աստվածային կա-
մով եւ նրա կամով կասարված Հիսուս Քրիստո-
սի զոհաբերումով։ Այս մասին է վկայում Պողոս
առաքյալը. «Սուրբ Հոգու ծնունդով Իրեն դա-
սարագ մասնակցեց Աստուծո, Ինքն, որ անարագ է»
(Եբ. Թ 14)։ Իսկ Ա. Հովհաննէսը օտ հասկարեւ
եւ ղաւոր մասնակցում է այս հանգամանքն աս-
վածային կամի դրեւորումը, որն իրականացնում
է սիրո գիտակցմանը. «Սերը նրանով ճանաչե-
ցին, որ Հիսուս Իր կյանքը սկսեց մեզ համար,
մեմ էլ ղաւարակոր եմ մեր եղբայրների համար
սալ մեր կյանքը» (Ա Հովհ. Գ 16)։

ՀԵՆՐԻ ԼՈՆԳՖԵԼՈ

ՀԻՄՆԱԼ

Իմ եղբոր ծնունդան աշխարհ

Ասաց Քրիստոսը երկրաւորապէս.

«Եթե իրարկի լինես կալարայի,
Վաճառես ամբողջ քո ունեւորքը, քրտ աղբարներին,
Լքե՛ծամ կարող ես իմ երկրից գալ»։

Ասել է Քրիստոսն այս բառերը սուրբ,
Երբ Տաճարի մեջ բարոզում էր Իր խոսքը հրեղեն։
Իսկ այսօր Նրա ծնունդն աներեւոյթ
Մի ուրիշ, ուրիշ երկրաւորապէս գլխին է արդեն։

Եվ ամեն օր երկրաւորապէս կողքից անբաժան՝
Ներկա է Քրիստոսն անմայն ու անկերտ,
Որ հնար լինի խոսարկել եւ միշտ հարցնել Նրան.
«Տեր, իմ գործերը հաճելի՞ են Բնդ»։

Քրիստոսը նրա կողքին կլինի պատկի գլխար խելոյի ժամին,
Որ քրտարանը դառնա առաւել սրբազան ու պերճ,
Կլիկի կանա աղբոր ժամին կեպիշնարային՝
Գեթեմանկում, քրայրաւորի մեջ։

Օ՛ դու, սուրբ հավար։ Օ՛ դու, զգալուն հավիտենական։
Ինչպէս պաշտելի Հովհաննէսը, կա՛,
Որ Փրկիկ կրթին գլուխն իր դրեց հնազաղությանը
Եւ, հավերժորեն, իր ճանապարհով գնում է անմահ։

1848 թ.

Անգլերենից բարձրանց
ԼԵՎՈՆ ՄՐԻՏԱՆԵԱՆԸ

Աստուծո սրված Սերը, երկիր ուղարկված Լույ-
սը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսը, Իր Սարմին ու Ա-
րյունը սկսեց մեզ, սա էր Աստուծո Ձոնը մարդկանց,
որն էլ փոխադարձաբար ղաւանցում է այդ զո-
հողության ոգին, սերն ու նկարում։ Դրա համար
Աստուծո հաւանաւ նորից իշխանություն տա-
ցաւ, որդես սիրո արտաստանություն, երկրաւոր
Աստուծո առաջ, որդես ղաւարագիչ եւ ղաւա-
րագլոր, նաեւ իր ղաւարագլունով ու նկարումով
սրբազորել ու խորհրդազորել Տիրոջ Սարմին
ու Արյունը (հացն ու գինին)։ Այս խորհուրդն է, որ
կոչվում է Աստվածային եւ Գերբնական, քանզի
բնության մեջ չես համարիղի այսպիսի մի երե-
ւոյթի։ ղաւարագի ժամանակ հացն ու գինին
փոխակերպվում են Հիսուսի Սարմին եւ Արյուն,
սակայն այդ փոխակերպման մեջ մեր աչքերը
տեսնում են հացն ու գինին իրենց ծնունդի եւ կե-
րպարանի մեջ, այնինչ, ինչպէս Ոսկերեւանն է աս-
ում, մեր Տիրոջ «խորհրդական Սարմինն է»։ Դա
այն «խորհրդական Սարմինն է», որը երեսն-
մակուսի երկու ճանապարհորդներին, զնաց
նրանց հետ եւ մեզ սուր, նրանց հետ հաց կիսեց
ու անհետացավ։

Սկսեց այս «անձամբ Անձնակորությունն է»
դաւանում հաւանաւ ղաւարագի ժամանակ, եւ
նա մեզ հետ է այդ ժամանակ որդես խորհուր-
վոր անձ, ու մեզ հետ է նուսում եւ մեզ հետ է կի-
սում այդ հացը ու սալիս հավաստացյալներին ի-
րենց հոգու փրկության ու սրբազորման համար։

Այսպիսով հաւանայի կոչումը սրված է Աս-
տուծո, եւ նա առաքյալ է, որն Աստուծո ուղարկված
է ժողովրդի մեջ նրան առաջնորդելու դեղի փր-
կությունը։ Այս ինքնագիտակցումով է, որ հաւանաւ
միտ ղեկ է ղալի իր սրբությունն ու անարաւո-
րություն, որովհետեւ այդպէս է ղաւարագլուն Տիրո-
ջից, եւ որ մարդկանց հոգիների փրկությունը վս-
տահված է հաւանաւությանը։ Այդ մեծ շնորհն է, որ
հաւանաւ տեսնում է ծնունդաւորությունը կարգե-
լով Քրիստոսի խորհրդական Սարմինը եղող եկե-
ղեցու հովիւ։

Սի կողմից, նայելով հաւանայի նկարական
կոչմանը իր առաքելության ճանապարհին, մար-
դուն թվում է, թե դա անկարելի եւ անհաւանա-
նալ է։ Սակայն մյուս կողմից էլ այն անխաւա-
փելի մի գիտակցություն է հաւանային սրված
Աստուծո կողմից, որ նա ղաւարակոր է հաւիչ սալ
իր հոսի, եկեղեցու համար, քանզի ասված է.
«Զարիւն Նորա ի ծնունդ քո խորհրդից»։

Քահանայ սերմանողը, մեզ կողմն ու հնձողն
է նա իրավունք ունի երկրեւր եկեղեցու դա-
սք, այնեղից դուրս մեքելու փոքր արմա-
ներն ու չորացած խոտերը, որդես Աստուծո
զգած սերմերն անեն ու զարգանալ որդի
արմաներ ձգելով հողի մեջ։ Իսկ հաւա-
նաւ, որդես «Տիրոջ մեքերին», ղեկ է
խնդրի Նրանից հոգեւոր անունը ու հո-
գա նրանց կարիքների համար, որդես
նուստի Աստուծո ծնունդից հոգեւոր ա-
ծի արագ զարգացմանը։ Ի ղաւա-
ստան հաւանայի խնդրանքներին հա-
վաստացյալներն ասանում են սրբազոր-
ված եւ կենդանարար երկնային Սարմա-
նան, որը մեզաւրես մեծնում է Իր ան-
մեղությանը եւ մեզ կենդանացնում Իր
անմահությանը, ինչպէս ասում է Հով-
հաննէս առաքյալը. «Աստուծո Որդու Ա-
րյունը մեզ սրբում է մեղերից» (Ա
Հովհ. Ա 7)։

Եզրափակեմք Ամօրեցու «ղաւա-
րագի մեքելության» վերջին «Խրատ»
բաժնից մի հասկանով. «Քահանայն,
որ սուրբ ղաւարագի խորհրդի կասա-
րողն է, չի կարող առանց ղաւարա-
տության, լիք ու հանդուգն երեսով,
մահաւորեն մեծնելով սուրբ ու աս-
վածային խորհրդին՝ իրեն տակա-
լի եւ գինու կամ թե արձաթի ու
փառի համար։ Որովհետեւ այդպիսին
իր անձի ղաւաստանի համար է ու-
սում եւ ըմբող, որի համար էլ ղաւ-
արագն է լինում Տիրոջ Սարմին ու
Արյունը (Ա Կորնթ. ԺԶ 27)։ Ինչպէս
Հուդան եւ Տիրոջ խաչ հանդուգնը։
«Անդր ղաւաստանի ակնկալին այդ-
դիսին համար է ղաւարագլուն, եւ
այս է գեղեցիկ կրակի վրեժնորություն
ն ու բաժիր»։

Արիստակէս աղբ. ԱՅԿԱՅՆԱՆ

1700-ԱՄՅԱ ՌԻԴՏԱԳՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՆԱԽԱՆՁԱԽՆԴԻՐ ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ Քարքի լեռան արժիքը

Հայոց աշխարհի եկեղեցիները եւ վանքերից յուրաքանչյուրն ունի, որը դարեր ընթացքում նաեւ բանահայտական արժեքներով ավանդվել է որդեսի հայ ժողովրդի նվիրական սրբություն:

Ս. Էջմիածնից եւ Արցախի Ա. մարտի եկեղեցուց հետո Ս. Գրգոր Լուսավորչի կողմից հիմնված եկեղեցիների ու վանքերի մեծ մասը հիստորիան եւ Տարածված գավառներ եւ Սարգիս, Տիրմկասար լեռան վրա Մեծ Առաքելոց կամ Ղազարու վանք, որը կոչվում է նաեւ Արե-

ւոյան վայրում Աստուծոն եւն դասվում երկրորդական: Այդ նաեւ նույն տեղում բողոքի Քրիստոսի երկու կենդանի վկաներն Անտոնի եւ Կրմիրդեան, որոնց դու իմի՛ր՝ Բո սիրո եւ բարեպաշտության շնորհիվ մեր Հայոց աշխարհին ընծայեցի...»: Ղեկնող հայրապետ իր դասական թղթում մասնավորապես գրել է. «Ահա, քանի որ Բո շնորհիվ դրանց համար ծագեց Արեւելյան աղաքության Քրիստոսը, եւ դու ընտրվեցիր Սուրբ առաքյալներ Բարդուղիմեոսի եւ Թադեոսի փոխարեն, ուստի եւ միտք քեզ նրանց նախ-

մնաց այնտեղ»: Պատմիչը Ս. Գրգորի Մանյա այլ գնալու կադա-կոսությանը գրել է. «Այնուհետեւ անցավ գնաց Մանյա կոչվող ա-նապատը, որտեղ յոթ տարի մնալուց հետո վախճանվեց ի կենաց ի փառս Աստուծո»:

VII դ. սկզբների տարակա-րքային ժամանակահատվածի ա-նապատը տարածվել է, որ սկսված էր բյուզանդական կայսր Մակրիկի-ն (602 թ.) մահից հետո, նա-խածեռնությունը Պարսկաստանի կողմն էր: Խոսքով Փարվեզի գոր-ծերը գրավեցին Հայաստանի ա-րեւմտյան մասը:

Ռոմի իշխան եւ կարգել:

Վահանը ռազմական խոռ-մանկությանը Օժ Բաղրուսն եւ դա օրհակա մորտներում, ինչ-դեռ նաեւ Մուսուսն մաս առ մաս ոչնչացրեց զոհաբեր-ները: Հայ գործակալները թեմա-նում ջախջախեցին նաեւ Քարե լեռան լանջերին: Ազատագրվե-ցին Տարոնի մի օտար գյուղեր, ո-րոնցից զանազանները ցնծության մեծ տոնի ժամանակ իշխան Վահանը նվիրեց Ս. Կարապետ վանքին: Այդ ժամանակ մահա-ցան Մուսուսի իշխանը, այնուհե-տեւ երանելի տեղ թողնելով: Վա-

նե ավելացրեց. «...աղա թե ոչ մահը, որով ողիսի եւզ սասակեց-նեմ, աշխարհն ամբողջ տեսնե-լով կզարհուրի»:

Վահանը ծնական ու աղքատ-ի մոտ ջախջախեց զոհաբերվեց, հազարաւոր մի գործնաւ, երկու հարյուր ընտիր մուսուս ի ի նաւ հաղթության, ուղարկեց Ս. Կարա-պետ վանքին:

Այդ ժամանակ Հայաստանի ի-շխան ունեւ վեց հարյուր զինուոր, Պարսկաստանի երկու հա-զար եւ երկու հարյուր, Արցախի ի-շխանը չորս հազար, Ողոսի ի-շխանը հինգ հազար, եւ ինը

Ս. Կարապետ վանքը 1910 թ.

Ս. Կարապետը մեր օրերում

գաձաղ Տիրմկասարի կամ Ծի-րիմկասարի վանք, Սիմ լեռան վրա Եղորդոսի Ս. Հովհաննեսի վանք, որը կոչվում է նաեւ Ս. Շի-րիկոյ վանք, Քարե լեռան լան-ջին՝ Ս. Կարապետի կամ Գլակա կամ Ինճակոյան վանք եւ մյուս վանքեր ու եկեղեցիները:

Հայ ժողովրդի ու Հայ Առաքե-լական եկեղեցու դաստիարակ-ված եղբոր Ս. Կարապետի վանքի օտար հյուսիսում ավանդա-դասուն, որի վաղ ժամանակա-օրհան առավել ամբողջական ներկայացված է Հովհան Մամի-կոյանի «Տարոնի դաստիարակ» (թարգմ. Վ. Կարապետյանի, Երևան, 1989) երկուն:

Սուրբ Գրգոր Լուսավորիչը Կեսարիայի հայրապետ Ղեկնողն ուղղված իր Ա թղթում գրել է. «Հաստատեցի Ս. Կարապետ եւ Ա-թանազիոս վկայի նշանակումը: Դա հետեւանով էլ ճառարվեց ու կործանվեց մահն իր գորու-թյամբ, եւ այժմ նույն Ինճակ-

սակությունը եւ երբեք մի խոսո-ր վիր նրանց բաց արած ճակից, մասնավոր ուր դա համար որեւէ դաստիարակ էլ չկա. եւ հիշի՛ր, որ Տեղը նրանց շնորհիվ համար կո-չեց եւ ոչ թե Բողոքի: Եվ քանի որ Կարապետն էլ դեռ նոր է ուս-դրել ծեր Հայոց աշխարհը, ուստի եւ իմ անունն էլ գիր մատյա-նումը, որով եւ օրհնության մասը ստացած կլինեն երանելի հեռո-ն եկողները... Ինճակոյան տեղա-նը, որի մասին լուրերն են տարած, թե բարեբախտ է, հասկացրու այն որդեսի բնակության տեղ կրնա-վորաց դասի համար...»:

Հովհան Մամիկոյանը, թվա-րկելով Ս. Կարապետի վանահայր-դին, գրել է. «Չեմորը Գլակա վանքի վանահայր մնաց տան տան: Նրան հաջորդեց Եղիշի-նը՝ Ամենի առաքելը... Սրա ժա-մանակ էր, որ Սուրբ Գրգորը ե-կավ Գլակա վանքը, բարձրացավ Ավեսյաց կոչված բլուրը՝ Ամենի եւ Կրմիրդեան մոտ եւ չորս տարի

Պարսից գործի նվաճումնե-րի դեմ Արեւմտյան Հայաստանում հայ ժողովրդի տարաբնույթ կարե-րալույս դրվագներից էին Տարո-նում մղված դաստիարակական կռիվները, որոնք նկարագրել է Հովհան Մամիկոյանը «Պատմու-թյուն Տարոնի» երկուն:

Փոկաս կայսեր թագավորու-թյան (602-610) առաջին տարում զորք Սիրիայի գլխավոր-ությունը ներխուժեց Տարոն: Բնակչության մի մասն անը-ցավ Մեդի, Աստուծո (Աստուծո-ն) եւ Ողակա մարտերում: Ս. Կարապետ (Գլակա վանք, Ինճակ-ոյան) վանքում մնացած յոթ ճգ-նավորներին դաստիարակեց տա-նեցին: Ս. Կարապետի վանահայր թողնելով նման կրթությունը, որն արդեն լուր էր, դաս-դասության գործը հանձնարա-րեց իր որդուն՝ Վահան Մամիկո-յանին, որին նա մինչ այդ Տա-

նահորը թողեցին Հայրապու-րում, որը գտնվում է Գլակա վանքի աջ կողմում Ավեսյաց եւ Ասի բլուրների միջև: Ս. Կարա-պետի աթոռին նստեց Սեփանոս Արծրունի, որը Տարոնի գավառի եկեղեցիներում բազում նորոգու-թյուններ կատարեց:

Աղաքի մեկ այլ համայնաւ հա-րապետական ուղարկեց Տարո-նում աշխարհի Հար, Տարոն եւ Չորրորդ Հայր (Ծովագ կողմ) աշխարհի Հայաստան գավառները եւ նրանցից դաստիարակեց հարկեր: Հայ իշխանները աղաքից եկա-ր Տարոն եւ նստեց Գորոտ լեռան լանջին, այնուհետեւ գալով Մու-սուսի մոտ կանչեց Վահանին, ո-րտեղից նա իրեն հնազանդվի: Վահանը նաեւ հիշեցրեց իր բազ-կով զորքից նախորդ գործակա-րի ստանկելը եւ դաստիարակեց, որ նա թողնի եւ հետեւան Հայաստանի,

Վահանը ուր հազար: Նա որդի մորան էլ տար հազար զինուոր ունեւ, բոլորը միասին տանուր հազար:

Թեմանի դաստիարակում կրեց նաեւ Առիկն այրում: Պարսից գո-րված զորքն անցեց կասաղած եւ կամ դաստիարակներից, որ սա-րապետական Վահանի մոտ դաս-գաձաքեւ ուղարկեց եւ նրան ան-վանեց «Գալ Վահան»: Վահան իր որդու Սմբատի հետ ջախջա-խեց եւ փախուստի մասնեց թե-մանում:

Գալ Վահանին Հովհան Մա-միկոյանը բնութագրել է որդես «Հայ եկեղեցու նախանձախ-նի վրիժառու»: Գալ Վահան Մամիկոյանին իր վախճանվե-լուց հետո տարած Գլակա վանք, եւ նա թողված է Ս. Կարապետի դոստ մոտ:

Ներկայումս Ս. Կարապետի վանքը լիով ավերված վիճակում է:

ԷՐՈՒՐԴ ԴՆԵՐԵՆՆԱ
Պատմ. գիտ. դոկտոր

ՎԱՏԱՆ ՏԵՐՅԱՆ

Հիմա երկուն իմ բարձրիկ.
Մարտում այն հեռավոր
Ամառային է լինի.
Գիշեր է՝ ահեղ ու խոր:

Բայց վառ է ահա մի շող,
Մի ճամփորդ է երջում անուն
Ճակա՞ր դասած փոփ,
Մահու չափ դեմքը տեսնում:

Անցնում է անօթան
Երկուն այն միջոց հյուրասեր,
Անցնում է գյուղ ու ավան,
Բողոր լուռ ու ավեր...

Բո՛ւք է, մոռնիկ է կոծում,
Դառն է քաղիքը նրա...
Վարդեր են անվերջ բացվում,
Վարդեր՝ ձյունի վրա...

Եվ լալիս է անցորդ լույս,
Եվ գնում է դառը լալով-
Օրհնի, օրհնի, Հիմա,
Երկիր՝ երկունքի ծով...

VII դարի վերջին և VIII դարի սկզբին Հայաստանը նվաճվեց արաբական խալիֆայության կողմից՝ երկրաբան և համառ ղիմադրությունից հետո։ Սկզբից արաբական իրադրությունը ևս չէր փոխվում և ծանր ժամանակաշրջանը։ Չհասցվելով հայրենիքի օտարերկրյա քոնազավածան հեծ հայ ժողովուրդը մեկը մյուսի ետեից արտասարություն ելն եր քարծնայնուն մկաճողունի դնմ, որունց մնց ամենահեղոսականերիկ ու դժբայասարքար ամենողրեղեղաներից մնկը սեղի ունեցով 774-775 թթ.։

[illegible]

ՆՐԱՆՑ ԱՆՆԱՀԱՆՋ ՀԱՐՔԵՐԸ ՆՈՍՐԱՆՈՒՄ ԷՒՆ...

հանրային մասնաված ժողովուրդը կարող է աղտոսմանության դիմել: Սակայն նոր ուսկանն Բաւարի օր- ուր զրոյթունը բարունակեց ծան- րաւան: Արաք ուսկանին փչե ի ետեաւրհուն ղեշակակ բարձր- ադայն Եաիը, նա լոկ մեածուն եւ արունի հարկեը սահմանվածից ավելի հավակնելու միջոցով հարս- ճանաւուն մտակի:

Հյուսիսահայտյան եւ անեկանե-
լի կողմերի բոլոր շերտերը, չնայած
Արքայապալանի խալիֆայություն
հզորությանը, ելին ժողովում էին
ապստամբության մեջ: Այդ ժողով-
ած մեծությունը միայն եւ կայծ-
ոք էր դեմ, որ ժողովրդի՝ ասանա-
յակների ընթացում կուսակված
օսար իշխանությանը դնե ասե-
լությունը թունկի եւ վերածվի մի
հուժկու ապստամբության:

Հրաչյա Հակոբյան. «Փոթորկած ինները», 1980

Սկիզբը արաբներին, կարծես, ոչ մի վազ բան չէր խոստանում։ Արավազից Մամիկոնյանը ի՞նչանք, հայանվելով Դվինում, արաբների օգնությամբ սկսեց տառապանքներ չորհել իր ջոկա՜յը ասելով, որ զնալու է արաբների թեմանիների դեմ կռվելու։ Ոչինչ չկասկածող արաբ ոստիկանը մրա ջոկա՜յին անհերժես տառապանությունքն հասկացրեց, սակայն հեռագաղաթիբը ցույց սկսեցին, որ Արավազի մասշտաբայինները բուրդ վին այլ էին։ Հասնելով Շիրակի Կոմայրի գյուղը մրա ջոկա՜յը, ասենայի հավանականությամբ՝ մախաղես կազմված ծաղրով, հարձակվեց արաբ հարկախանների վրա եւ մրանցից հարկերը խելով մի խումբ մախաղարների հետ հեռացավ Արեւմտյան Կրասնո։ Անակնկալից հազիվ ուժեի եկած ոստիկանը զորեւ ուղարկեց Արավազը Մամիկոնյանի ջոկա՜յի ետեղի, եւ վերջինս ստիպված եւ փաշեղու ետեւա կողմերը։

Արաբական իշխանավորներն այժմ հայրնվեցին այն մարդկանց վիճակում, որոնց մասին ժողովուրդն ասում է, թե նրանք ոչինչ չեն մոռացել եւ ոչինչ չեն սովորել: Զարկերն ավելի ծանրացվե-

Բեւանդ գավառի Խարս գյուղի մոտ եւ արաքներից խլկած զեն-
 քով զինելով իրեն միացած Շոր
 աղսաձմերին՝ կրկին հաստա-
 ւեց Արսագերսուն:

Խարսի իրադարձությունները ճնշող ազդեցություն ունեցան արաբական նախկանի եւ նրա Ե. ջաղաթի վրա։ Նրանց համար աղետն զգաճի՞ր չէր, որ երկիրն արդեն ստանձել է։ Ուսիշ Դասան նախկանն Մկուրճիդ գորավարի Զամարուրթյան Զակ որեց լուսակաւելի ռաճակաւն ուժեղ, չորսուգարաճից ընժիր այրուճի, որը Դվիճից՝ արևունի ղողոցայոյժ զաճելոյժ՝ հասալ Բագրեւանդ զավաւ եւ բաճակ որեց Բագաւան գյուղուն։ Արհամարհանն աղոսաճմբներն եւ սեփակաւ ուժի նկատճմար գեղմաստիւրունն արաբական հեծելազորի կրօնաման ղաւաճաւ դրաճան։ Ինչոյեւ հարդորուն է Դեղունդ ղաւաճիչ, Սուլեղ Մամիկոնյանը նրանց վրա հարձակվեց, հուժկու հարվածներ հասցրեց եւ ջախջախեց։ Դայ գորակալների հարվածների ներքո բեժանու զորքի մագաղուժ խլակալները մահանցեցին Մուլուական, ստալվեց Մկուրճեհոմ։

կը: Սենակյացը կոչ էր անում վրժ առնել Խախիբի ազգից, այսինքն արաբներից, եւ չէրկնէլ թե՛ նամյաց նվազ թիվ լղասնառով կանի որ արղասաըներից անեն մե՛կը կարող է հաւանել հազարի՛ն, իսկ երկուսը՝ քյուրերի՛ն, որովհետեւ Ասսված արղասաըների հետ է:

Հոգեհոսականության փարոզը
դարձա՛ս հող գա՛վ ժողովրդի
մեջ: Աղսա՛սանքե՛րհմ միայնա՛ս
մեծ սղա՛սաղե՛ս Սմբա՛սը Ասո՛ւ
Քաղա՛սուհու՛ ողո՛հ: Հայ մայի՛ս
ա՛րե՛րը հավա՛կվելով հավա՛սա՛ր
մոլա՛սը երդու՛ և՛ցե՛ղիս միմայն՛
ե՛ր դա՛շի՛մ կնե՛ցի՛մ ուխտ անելու՛
կոչել համա՛կմա՛ված ե՛ս անհա՛յ
դույ՛սան ղեղմու՛ս մեռել՛ միա՛
սի՛մ: Հուր՛ջ 5000-ի չափ աղս՛
լսա՛մքե՛ր Գրա՛նը եղևի՛վա՛րու
թյա՛նը շա՛րժվե՛ց ղեղի՛ Կար՛հ
կա՛մ Թեղդոսողլիս փաղա՛, ո՛րը
դա՛սա՛րը: Կեղե՛ղիս ամբողջ
ծնե՛ր դա՛սա՛րը մնա՛ց, ե՛ս մնա՛
լսա՛սա՛րքանքի հա՛մա՛ս գրո՛հ
մե՛րի՛ ազա՛սագա՛լ չխաղո՛վե՛ց:
Աղսա՛մքե՛ր կա՛րե՛ր խնդի՛ր
գա՛լվել փաղա՛, այ՛ն ազա՛սագա՛-
կա՛մ դա՛սա՛րի հա՛մա՛ր հե՛նակե՛ս
դա՛րձնե՛, կաղա՛վել Քյու՛ղանի՛սի
հե՛ս ե՛ս սա՛նմիս մեղե՛րիս՛ օճո՛ղ

թյունների ժամանակ առաջինը
սկած խորհուրդներ համարում է
իմ իրենց աղակողմնորոշելու
ֆայեր, չնայած, ինչդեռ կյանքը
ցույց չվեց, Առես Բագրատունի
նույնպես մեծ հայրենասեր էր:

775 թ. խալիֆայությունը Յասսաևս ուղարկեց 30-հազարանոց իր քանակ Ամր իբն Իսմայիլ զորավարի գլխավորությամբ: Շուտով արաբները բանակ դրեցին Խալսուբե: Առես Բագրատունին մահն աչխում ունենալով, անմահ ուղարկեց ասպանությունի՜ր զգուսացնելով արաբների գորի գալստյան մասին: Եւ խորհուրդ սվեց ամբողջ ուժերով միանալ եւ կանգնել թեմանու առաջխաղացողներ: Առես Բագրատունին համոզվելով, որ ասպանությունը կանցնելի հնարավոր էլ, այժմ ձգտում էր նրանց օժանդակել իրեն, առավել եւս, որ սղատողական դիրք ընդուն Եւս Խախարահ իբն Իրաքավելի էին իրենց դիրքը բռնումից եւ այժմ լուսհրատ էին միանալու զինված ասպանությունը: Իր իրենի արաբ զորավարն էլ սեղեկություններ էր հավաքում ասպանությունի՜ր մասին: Ինքնաձեռն էր քարտէր քանակ իր

հովիտներում և քաղաքներում, որտեղ անհատները կարող են
հեռանալ Բյուզանդիա կամ էլ
կոպել հանուն երկրի ազատագրու-

թյան՝ չունենալով հաջողության գրեթե ոչ մի հույս։ Սպասանքները չդավաճանեցին իրենց ուխտին, նրանք ընթերցին երկրորդը՝ 5000 աղասանք, վերադնելով Կարմրաշառուրը, Բասենի վրայով օարժվեց Բագրեանը եւ անցնելով Արածանի գեջը՝ Արմին մոտ հարձակվեց թեմանու գրաւելու գործասերի վրա։ Ճակասամարճն սկսվեց արեւածափից անմիջապէս հետո։ Հայերի խիստախօթունը ու անճանազոի մարջ սասանեց թեմանու օարքեր եւ սիւղեց նրան փայտուսի դիմել։ Դաճօը լցվել էր դիակնեռով, թվում էր, թէ թեմանի ջախջախված է։ Սակայն ճակասամարսի ելիք որոշեց արաքերի թվական վեցադասիկ իրեցեւորությունը։ Ուսիի գալով իրենց սիրած խուռափից՝ արաքական գորագիշերն աւսիճանաբար վերականգնեցին մարսակարգը եւ փայտուսից դիմեցին հակազդոի։ Այս ահեղի ճնճանը չդիմանալով՝ նստանցեցին հայկական որոգ գործասեր եւ աւխարադարանները։

Շարունակությունը էջ 8

ՀԱԿՈՐԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

ՊԱՍՏԵԼՈՒ ԼՅՐԱԳԵԽԻՆ

Կա երբ մայեց մերջադպիսի մնացորդա-
ցին, ինչպե՞ս, ու Ասվածն մի՞տ գոյություն
է ունեցել եւ ու սակայն լուսամտոյան այս
վեճով, երբ ողբերգությունները կուսակա-
ն են իրար վրա, այլեւս արբերություն չի ա-
նում, թե ո՞վ է արդար, ո՞վ՞ անարդար: Եվ
ի՞նչու են մեր մարմինները փոխվում են ա-
մեն վայրկյան, այնքան էլ երկբերդ ղիճա-
փոխվում են առավոտից արավոյի: Իհարկե,
կարող է լուսահան լինել, ու աշխարհը ա-
վելի լավ տեղ է եղել, քան այս, սակայն
այս լուսինի ի՞նչ արժեք ունի այդ մասի
խտելը: Զէ՛՛ ու ռուսով տեսեալայի միջի
լինեն ծառերը, եւ սառնամանիք միջի ու-
սի մրանց մեկեակնանց ճուղիներ է մեր սե-
ւի վրա: Անկարելիին սրիւնը իր զինն ունի, ու
վաղ թե ուշ միջի վճարեն: Իսկ մինչ այդ
իլուով են հուլիսայն միջուրները, երբ ա-
նառուն ֆրսունն էին կարկիներէ կոծողը:
Ֆաուստ: «Ափսոսն են մրան, ով սե՛նուն է
մարտահին»:

Այդուհանդերձ, ինչ կարգեր գնացել են, սակայն ոչինչ չկա նրանց փոխարինելու համար: Եվ այսպես, գործ անցյալի դարձել է երկրապաշտան առարկա: Մենք սերունդը խարխալեցնում էինք: Ռեժիսոր Եսայա Կարապետյանը, այնքան ավելի մեծացավ աշխարհահայրած կործանման ծագումը: Բոլոր կուռքներ էլ կեղծ դուրս եկան: ժամը սկսեց ֆանտել ու միայն դուրս գալ, այն եմը: Ինչ որ ոչի՞ք վերակառուցեին, աղակառուցվեց: Չկա ավելի մեծ ողբերգություն, քան դժանդառյալ փոխուղև: Եվ այսպես, փասապների փոփոխ բան ծրացել է միջոցով, և մենք չգիտենք, ի՞նչ կա ֆանտելոգ ֆառաղից այն կողմ: Մնացել են սովալյուն արվեստագետներ, որոնք, փաստորեն, մեր ժամանակների միակ ճանաչափ կոցազմավորներն են: Խնդիր այն է, որ դեռ ներկայ չաբուր՝ աղապալի մեծ ենք ոնկել և չգիտենք:

Հիմա սեզ մնացել է հին վրա հիմնված մոր դիցաբանությունը ստեղծել, որովհետև մեր զավակները չասեն, թե այս մարդիկ ուղղակի ունայնամահ ու դասարկաբոր են եղել: Ի վերջո, մի բան դիտի՝ քաղ հաշոր սերունդներին, թեկուզ ան աքցում են գալ: Այլապես, ինչո՞ք՝ աղաարաններ մեր զուլյուններն արեւելիկ արեւմուտ: Թեկուզ

Բենիկ Պետրոսյան. «Վիճ» . 1986

Եւ իրականություն լինի այն վարկածը, թե մարդկությունը չի կարողանում հանդուրժել իրականությունը: Սակայն դիցարանություն համար փորձառություն է մեյն ռեալականությունը: Ի՞նչ կարելի է անկախել մի ժողովրդից, ուր կորցել է իր հիփոթությունը: Իսկ մեակտիլի համար առաջին հերքին անհույս է հաց, տուն ու անդրոն, որոնցից մարդը կարողանա հեռավորել հայացվով աշուղա կերել: Այլապես դիցարանությունը որդյա հեռափի կնճամփի, եւ ոչ ոք չի հաշվառա: Իրականություն է նաեւ այն փաստը, որ ազգերին հավերժացնողը ոչ այնքան Մարդկությանը է կամ առեւտուրը, որքան գրված ու չգրված դիցարանությունը: Վաղ մի ժողովրդին, որ ծեսական լուծի:

Իրեն այսօրիսի երեւոյթ չէին ստանա-
նք եւ մեզ յայտարարեցին իրենք մե-
տեւեկայ խալիքի համար: Սիկս ու այլ ֆա-
կած՝ համեմկուել են գզգզմունի քե-
լալային եւ հանկարծ մեզ գտնուել անհա-
սակաւ ու ազգային անկէրտադատելի
փախուղիների առեւ: Հետ կանգնուել ան-
ստու ենք, թէ մենք բարեկաւ ու դաժան
չկուցենք, որ աշխարհ մեզ լիել է, եր-
կախտուն մեմ գեւ, որ լիել ենք մեզ: Հի-
մա եւ հազար ճրագ եւ առել ու աշխա-
նել ընկել իմ դուռ իմաստաբոլութեան
համար, երբ ճանադարին իմ աաղոնե-
ղանք, թէ իմաստաբոլութիւն ճան հարկ
սպ յոյսի հոնքել:

Հիմա մենք ղդոմդուտդու ենք խնդրող
համասարած չարիքի կրկեսում, երբ այլևս
փակ են բոլոր ճամփաները: Ո՛ր մնացի,
Հայոց Աւարիքի դուշագանգեր, ո՛ր գայի,
կենդանություն մարգեղների ֆարին, ծաղիկն
ու ծովին: Գայիին, կերպրությունի եռնչ փչինե
լեռնալավաներին ու սո՛րին հովիվներին կառ-
չած այս հիմնավուրց տնիսին: Ո՛ր է Կա-
հաղըն րոգաւուց, ո՛ր գալ, ջերմաւուց հա-
լոց տունն ու եռույցը: Եթէ մնե՛լ են հայոց

ասվածները, առա րիի նոր դիցարանու-
թյուն սեղծել, որոնցի հարատևի ցեղը
որոնցի չասեն, քե հայեր ծույլ են, ծրիա-
կեր ու աներաց:

Հիմա ես իմ առաջին սիրո փառեզնեք են
որոնում, որը կիսեց իմ կյանքի առաջույ-
սից վերջապետ: Ես ու իմ քնկերները որ-
դա՛ն աշտադեցիքներ հայրենիքի կարոտից,
իսկ հայրենիք մեզ փազսղ մեր անունն ու
ինիմունությունը, ի չխոսեն զուգակենդանույթյան
եւ բնագանձական մայ կաթմորի մասին
Մնացիկին ահաբեղի մեզ հեն, այլոց հեն,
աշխարհի հեն: Հիմա ես իմ մյուս սերն են
որոնում, որը մնաց որք ու անկասար, քե-
կուզ եւ հողորդակցութեայ որք միջոցներ
որ աւաղներ են ժողկալաում միայնաց: Սյա-
լա՛ն մոտ ու այնմա՛ն հեռու: Իրականութեյում
ինք առաւել կարծես բանաստեղծութեյում
լինի եղածը:

Սեզ ծնունդ է տալանք։ Սղախել մինչև որ հաղորդությունից մի բան գոյանա։ Մինչև որ անցնեն ծնունդանորին ու խորանա։ Եւ լեռնակալները գնդուխն հազնեն։ Իսկ մինչ այդ ողի՛ի քացեն մեր լուսնոմայակ բոլոր ակունկներն սնանելու համար, թե՛ ի՞նչ նկ-սան են խնել մեր դուռգազներն ու դիցուհի-ները, որ առաջադելը այստեղ անդադար շարունակվել է մեր հին աշխան նոր երակ-ներում, մեր երգերում ու աղբյրներում, մեր լինելության անվեր գոգրումներում։

Եթե ակունքին չհասնենք, ես վախե-
նում եմ, որ այս ցեղը մի օր կկորցնի ի-
դրապոլիս փորձն ու իմաստությունը, կառու-
նա ցեխոտ ճամփաբարձիների փերեզակ ու
վախատառ, ճանօցի չալով այն, ինչ անու-
ճապեի է, հողզղեն ու հավերժական: Պի-
տի հասնել ակունքին, ամեն դեռ չի ամու-
լել հազարամյա երազներով կառուցված
հաղալը:

«Համանվագ հայրենյաց» շարժիչ

ԿԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՅԻ (ԺԲ-ԺԳ ռդ..)

ԴԱՐՁՅԱԼ ՔԱՐՈՉ ԵՎ
ՊԱՏԿԻՐԱՆ ԿԱՐԴԱՆ
ԿԱՐԴԱՊԵՏԻՑ

Դարձյալ մի այլ բարոզ եւ դասվեր՝ Վարդան վարդապետից [ուղղված] Աստծո ծառաներիդ, փահանաներիդ եւ Աստծո մնջրյալ հոհիդ, որիմ իւր արյունով գնեց Քրիստոսը, այժմ աղորոդներիդ եւ մինչեւ ժամանակների լուսմն աշխարհ եկողներինդ: Ցանկանում եմ ծեմել ձեզ, բայց չեմ կարողալու՝ գերեզմանում հող լինելուս դասճառով, այնուամենայնիվ հոգով ձեր մեջ եմ, եւ այս գրվածով խոսում եմ ձեզ հետ՝ մինչեւ յոթերորդ-ութերորդ սերնդի ծնվածներիդ հետ: Դու՛մ ի՛նչ աղաչեմ Աստծուն ինձ համար, որ [Դասասանի] ահալոր օրը արժանի լինեմ ձեզ ուրախությամբ ծեմելու Քրիստոս դասավորի առջեւ: Եվ դարձյալ՝ գերեզմանում հող դարձած ոսկորներովս աղաչում եմ ձեզ, Աստծո ծեմարի՛ն ծառաներ, եւ խնդրում Աստծո Որդու արյան համար, մի՛ անճեմել իմ աղաչանքները, որովհետեւ [դա] ձեզ համար ասեցեալ է, իսկ ինձ համար անեգրական ասի եւ մեծ երախտիք: Եվ խնդրամա այս է. [բող] փահանան ի սեր Աստծո հիշի իմ անուրջ սոսկալի եւ մեղօսաբալիչ աղոթքների մեջ եւ ամահ Գառնի՝ Զիսու Քրիստոսիմ դասարագելու ժամանակ, իսկ [որեւէ] մարդ իմ անուրջից Աստծուն մի փիչ ողորմություն տա ինձ համար՝ աղփասների եւ խելվածների մեղքովդ, որդեսգի չբանաչեմ ահակող ու մեծ աշխարհածողով աշայնում եւ խոսանքներով անեղջ գեղեցում կամ ի՛նչ անուրջ ողդեր կոչվող հրեղեն վիշաղոցների ծանիքների մեջ, որոնց բերանից կտակի գես է հոսում իմ չար եւ անօրեն գործերի դասճառով, որոնցով մեղանքեցի Աստծո եւ նրա հրեցակների առաջ, գիտությամբ եւ կամովին, ինչն այժմ խոսովանում եմ ձեր եւս Աստծո առաջ:

Արդ, ամենի բարի Հայրը էակից եւ ծնածոն Իր Որդու
Հիսուս Երիստոսի արյամբ ու չարչարաններով, մահվամբ ու
հարությանբ թող ջնջի մեղքերը մեր, ու մեղքերով լցված եւ
դառնացած հոգուս կարժանացնի հիփվելու, [այլեւ] մեր
ծնողների ու ազգականների մեղքերը եւ չար աշխարհից թող
փրկի մեանց, որովհետեւ հաղթվեցի փառասիրությունից եւ
Միակի փառը չփսրեցի, գովվեցի աշխարհից եւ ծաղղվում
եմ Երիստոսի ասանով:

Երան փառի հավիտյանս. ամեն:

ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԽՐԱՏԸ
ԶՐԿԱՆՔ ՊԱՏՃԱՌԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դարձյալ դառնաւ եւ զգաւս եղեմ, փախեմ ամեն կարգի զրկանմ դաժանելուց, առավել եւս գողութիւնից, րոպէսեւ սասանան գող եւ զրկող կոչեց, Աման (սէն 3ետու է 1) ու Գեգեհն (սէն 7 Թագ, է 20-27) գող կոչեցին, Դուան նմայեան (սէն 3ովի. ժՔ 6) այդ դաժանողը եւ բոլոր գողերն ու զրկողներն նմանց հետ յիշէր դաժապարանք եւ անգերանելի հուրն ուղարկեմ:

Վարձ մեզ՝ ռոդունիներին, ո՛ր
 իմ որդիակներ եւ դուստրեր, որով
 հետեւ թուր մեղոքեր եւ չար գործ
 քեր համար Աստծո սրբերի կողմ
 մից արաւախարության կարա
 սահմանվեց, բայց գրկողներ
 համար բնավ կարգ կամ արաւա
 խարություն չսահմանվեց, այ
 րոքեւ գողացվա՞ծ վերադառն
 եմք նրան, ումից վերցրել եմ
 կամ էլ մեկի դիմաց չորսը հա
 տուցեմ. այս է գրկողների կարգ
 ու արաւախարությունը, ինչպէս
 ու Չախեսոն ասաց մեր Տեղ Յե
 սուս Քրիստոսին. «Եթե որեւէ մ
 կին գրկել եմ, քաղաղացիկ
 ինչպետեմ» (Դով. ԺԺ 8):

Եվ երբ Գրիգոր Ասվածաբանն
 Են մոտ հարյուր մարդիկ գալիս
 էին մկրսվելու, նա ասում էր
 նրանց. «Նախ ձեր սերնդը հա-
 ճե՛ք ձեր լուսնաճառագի պահանջ-
 քի արդյունքները, ապա՛» եկե-
 ՛ք մկրսվելու, այլապես երեք մե-
 լվե՛ք էւ վերադառնա՛ք, ձեր սնն-
 Դում կենդանի կզսե՛ն ձեր մե-
 լերն ու լուսնաճառագի արհեստ-
 արդյունքները, որոնք սրկա՛ն Ավա-

զանր չփափեց»:

Տեղի նգովի ենթակա անօրենության շահը, որովհետեւ մոլորակով անամորթացած հարուստին աղբահացնում է, իսկ աղբահին մեղակցնում, արցունքներով դրամ ժողովուն եւ ցնում անօրեն շայի ջաճառասկվելուց:

Ով աճօրե չար վաճիս, որ
մահվան որդայք է սեսցողներ
համար, որովհետեւ վաճիսը չա
օմի վարդապետեսությունն է: Վն
խը դեերի գլուսն է, քեման
սեմը, հանդանների առհավա
յաւ, գեների ճանախից, այն գ
կուն է արայությունից եւ մար
նի արականիչն ու հոգու սպա
նիչն է: Արդ, փախե՛ք այս աւ
վածամահս արխից, խավար ու
սուցից, մարդասպան մորից
վա՛յ նրան, ով իր դրանը տկ
սով է հալիս եւ իր մեղերի վր
մեղեր կուսակուն, որովհետեւ տ
կուն իբրեւ օձ փաթաթվում
նրան եւ նրա որդիներին, մինչ
որ նա չորրորդ եւ հինգերորդ ս
րունդները, եւ նրա բաժինն ու
ժառանգությունը սասանայի հե
ժառանգական:

Վա՛յ նրան, ով կտրու՞մ
մեակի վարձը կամ գրկու՞մ
քին ու մեանկին, որո՞ք դա՞սա-
սանի աղոյրու՞մ՝ նրա բաժնի
դո՞ղխն է և աղաճողային խեղ-
վա՞րը: Վա՛յ նրան, նրանց, ովքե-
րանք են վաճառու՞մ և մեղա-
շու՞մ չափ ու կշիռ մեջ, են ովքե-
ր կաթնի ու գինու՞ն ջուր են խա-
նու՞մ ու ծախսու՞մ. գեհե՞նի հու-
մ է նրանց բնեկողայան և հանճե-
լա՞նի վաճա՞ր: Այո, մասնաճա՞ղ

աղաչում եմ, դասրաս եւ գգնիլ եղել մծծ ու փոքր գրկաններ դասճանելուց, որոնք զի մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի հետ ժամանակէ անակց բարիքներն ու երկնային աւախոյնուը: Քանզի անթիվ են անհամար է գրկողներ ջեղ երկրի վրա մծծաններն են փոխեր, որովհետեւ ով աղիւս է, գրկում է որ կարողութեան չափով են նենգուն ընկերոջն ու իշխանին՝ զգլջալով իր գործերի համար. իսկ եթէ մի մծծութեւ է հասնում, լղառնում է՝ աշխարհի ալեւերան ու խռովութեան լղասճաղ: Սիւս ասա աղիւսներ գղղրկող են փողատեր են կոչվում, որովհետեւ կամք ու ջանկութիւն ունեն (այդդիսին լինելով), տէրնուն են, սակայն չեն կարողանում, են չի դասահում այն, ինչը կամենում են: Իսկ աս են անկարելիում ազատ են փողատեր որովհետեւ մծծաղեւ փախչում են գրկաններ դասճանելուց, ազատութիւնից են գողութիւնից լինելով կարեկից, ողորմած, իրաւապաշտ, ինչուեւ Աքրահաճ Չորդ են աս ու աս որիւհեր ուղեր գովկեցին բոլորի լեզուներով են երկու կանգով էլ փառաւորկեցին, որոնց անա մեն մեւ Աստօվ լինեն մայխանճալոր, որովհետեւ Աստօն համար անտէն: հնարալոր է:

Գրաքարից թարգմանությունը
Արման արկ. ՍԱՐՈՅԱՆԻ
Եւ Հայկ արկ. ՊՈՈՇՅԱՆԻ

«ԴՈՒ ԵՍ, ԿՏԱՎԸ ԵՎ ՆԱ...»

«Արվեստում չկան հին ու նոր հասկացություններ: Ենթ-գիտն, որ դրվում է ստեղծագործության հիմքում, ապրում է գործում է անընդհատ, ցայիս հոգեւոր ուժ ու ուրախություն, երջանկություն է դարձնում ինք: Առաջին դարերի ֆանդակներն ու դիմաքանդակները դիտելիս ես դրանք զգում եմ որդես ժամանակակից: Բլոկի խոսքերով ասած՝ չկա հին ու նոր արվեստ, կա ուղղակի արվեստ»:

Սիա այսպես, այս չափանիշներով է մտածում, խորհում, ստեղծագործում ու... ապրում Հակոբ Գրիգորյանը: Նկարիչ, որի համար կյանքն իր ներքին ու արտաքին հայե-տրով միաձուլվում էր գեղարվեստի փոփոխության հոգեւոր-հոգեկենտրոն, անցողիկ ու անմահ, հույս ու հիշողությունների, կյանքի ճամփային արժեքների մասին մտածող խորհելու ու մտնելու համար:

Համաճանաչ չէր: Քչեր գիտեին նրան, բայց նրան, ովքեր ճանաչում էին նրան, եւ ծանոթ էին նրա արվեստին, անհամբերությամբ էին սպասում համադրեցական եւ այս կամ այն առիթներով բացվող ցուցահանդեսներին մեկ անգամ եւս զննելու նրա հոգու ու մտքի իմաստի ու ստեղծագործության մասին:

Նավաստի շուրջ վեցամյա կյանք, մանավանդ Հայրե-նականի տարիների, զանազան փոփոխություններ: Կապույտ օվ-կիանոսի անսահմանությունը, նրա հոգու, համայն անկա-խաճեցիկի դրսևորումները, մարդու եւ բնության փոխկա-ռուցումը փոխընդդրվող նկարչին մի կողմից դարձել էին ո-գով ու մարմնով առողջ ու ամրակազմ, մյուս կողմից՝ հնգամյա բնության արաչական խորհրդին: Այստեղից էլ այն ներառականությունը, որ կար իր հոգու ու մտքի, ա-խարհընկալման, իր ողջ կենսական ուժից: Մանկան ղեկն մաքուր էր ու բարի, իմաստունի ղեկն՝ հավասարակշռված ու խոհեմ: Բնության հանդեպ ունեցած սերն ու երկյուղա-

Ծնվել է 1920 թ. Գյումրիում: 1938 թ. ընդունվել է Երևանի Փ. Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստի ուսումնարան, երրորդ կուրսից զորակոչվել կամիր բանակ, ծառայել Հյուսիսային Մակասոնում, մաս-նակցել Հայրենական մեծ ռազմաքաղաքին: 1945 թվա-կանից մասնակցել է ցուցահանդեսներին: 1948 թ. ընդունվել է Երևանի գեղարվեստաբանական ինս-տիտուտը, ապա սեղանափակվել Լենինգրադի Ի. Ռեյ-նի անվան գեղանկարչության, ֆանդակագործության եւ ծառայողականության ինստիտուտում: 1953-ին ա-վարտել այն: Ծակասագրի բերումով մի ֆանի տարի ապրել է Ուրալում՝ Չելյաբինսկում, ապա վերադա-ռել Հայաստան, բնակություն հաստատել Կիրովականում, իսկ 1980 թվականից՝ Երևանում: Մահացել է 1995 թվականին:

Ճանաչվում էր «համաճանաչ», «կոչումների» ծաղիկ հագնելու համար: Որդու հետ անհրաժեշտ ապրում էր խա-խուլ ու փոփոխ մի մեծությամբ առանց սարակայն իսկ հա-մարությունների: Նրա համար «հնից ու «նորից» վեր, ուղ-ղություններից ու հոսանքներից դուրս ճանաչող արվեստն էր միակ զարգացող միակ խթանից ուժը, որ նկարչին հա-ղորդակից էր դարձնում մարդկանց, աշխարհի եւ այն ա-մենի հետ, ինչը բերվում, ուրախություն էր դառնում հի-րավի ստեղծագործողին: Եվ մասնական չէ, որ նկարչի բնադասկերները, լինեն ռուսասա-նյան թե՛ հայկական, կառավարում են դիտողին նախ եւ առաջ իրենց մարդկային, անմարդկայն նկարելուց, մարդու եւ բնության դարձ ու կասալայն երկխոսություն: Նույնիսկ ուրախան նրա բնադասկերները իրենց կաղապարավորում, արձագանքում, ճանաչում ու փոխադրում են իրենց մարդկայն, նույնիսկ ջերմ են ու մեծիկ, ուրախ հայկա-կա սափ դարձադարձակություն, կարմաճաճա-ջազույն, համայն անգամ սեփական սկզբի թանձրա-կանաչի մուր անցումները, որոնց խաղերը կսավի վրա ստեղծում են խորհրդավոր այն ա-խարհը, որ խիստ սրամտ ու հարազատ էր նկարչին, ուր առկա էր իր բովանդակ կյանքը, հուզականի իր փորձն ու գունանկարչի իր կիր-գը: Մանրանկարից, ավելորդություններից գեղն նրա կենցաղային կոմպոզիցիաները դիտողին

կառավարում են առաջին հերթին ներքին դիմաքանդակով, մտածող, հույս ու միջոց ծառագող լույսով, որի թեթևակի, մի սեսակ հույսի անցումները կսավի ողջ մակերեսի վրա ստեղծում են այն միջավայրը, ուր ապրում է մեղանից հե-րացած, բայց մեծապես մեր հիշողությունները բորբոքող անցյալը: Նրա դիմանկարների, բնանկարների, կենցաղա-յին կոմպոզիցիաների, մասշտաբների մեջ դժվար է գ-նել ստեղծողի, հայեցողական աշխատանքներ, ամենափոփո-խ լույսում անգամ նկարչին ապրել ու վերադարձել է այն, ին-չը մոտ ու հարազատ է իրեն, ինչը դրդել է նրան ձեռք մեկ-նել վրձնի: Հայրենի բնաշխարհը, գյուղը, գյուղական մեղրիկ ու ցեղապաշտ փողոցները, դարավոր ծառերն ու նրանց ճաճած բերքը, անխնայ բակերն ու դրանց շուրջ ու կենդանություն սկզբ գեղջուկներն ու գեղջուկիները նկարչի համար երբևեցի, կերպարային իմաստի համա-կարգի, գեղանկարչական հարուստ զուգորդումների ան-ստաճ օժանդակ էին: Եվ հենց այս համակարգի, խոհա-փոփոխական այս ընկալումների ամբարից էր նա դե-ղում նաեւ հայկական վանքերի ու եկեղեցիների խնկա-բույր դասերի ազդեցությունը ու ուսկետող երանգները, դարե-րի ոգեղեն կերպար առած շուրջն ու խորհուրդը: Նրա գյու-ղական ու ֆաղափայն սեսառանքներում մեծապես դաս-կերված են վանքն ու եկեղեցի թեկուզ հեռավոր ողանում: Նրա համար հայն ու հայկական անողայման ղեկ էր առնվելին փրսոնական կենցաղի, փրսոնական գա-ղափարի հետ: «Չի կարող լինել հայկական բնակավայր առանց եկեղեցու, եթե չկա էլ, ղեկ է կառուցել: Եկեղե-ցին գյուղի, ֆաղափի համար մույնն է, ինչ խաչի խո-հուրդը փրսոնայի հոգուն: Հեղինք երեսացող եկեղե-ցու գմբեթն է հուշում բնակավայրի հայկական լինելը: Եկեղեցին մեր գյուղական կնիքն է: մահից մի ֆանի օր առաջ հավաստում էր նկարչին: Իմ նկարներում զանա-զան կոմպոզիցիաներ կան վանքեր, ես ամեն ինչ կա-նցեցել եմ եկեղեցիի շենքեր ու նկարել եմ այնպես, ինչ-դեպ դասկերացել եմ»:

Եվ իսկապես էլ նկարչի կյան-քում դժվար է որոսկիորեն մասնաճեղ այս կամ այն եկեղեցին, ֆանգի Հակոբ Գրիգորյանի համար եկեղեցին դուրս էր ճառարապետության կողքը, հուշարձան հասկա-ցությունից, այն կար ու մեծապես մոտ էր ուրդես արեա-կայր ու աղոթասուն, որդես սիրո ու հավատի ամրոց: Ե-մարիս փրսոնայի այդ սերն ու հավատն էր ծառում նրա վրձնը, շուրջն ու ողջ զարգացում անունը կսավին եւ կսավը վերածում մի աշխարհի, ուր նկարչի հոգու ողջ ա-րեւն ու արեւայինը, թափված ու ուրախությունը, հույսն ու հիշողությունը, խոհն ու խոհական կանչում էին մեզ դե-ղի մայրուն ու հավիստեղականը:

«Ստեղծագործական աշխատանքի ընթացքը մնալ է ու-րախի, հրաբխի. երբ լավում է կրակը, եւ այդ հուրը, լավա-ծությունը երբեմն ասես հասցնում է խելագարության: Եվ այդ ժամանակ է, որ ի հայտ է գալիս նա՝ երրորդ դեմը անհասանելի արաչականը: Եվ ահա վերջապես դու ես, կսավել ես նա»:

Ասողիկ ՍՏԱՍՐՆԱՅԱՆ

ծությունը խոստովանության ղեկն էր դրոճում կսավին, սակարաբոյին, թղթին՝ առանց որեւէ կեղծիքի, առանց ա-վելորդ էֆեկտների, առանց ասելիքի խելագարության: Երբեք չփորձեց դավաճանել այն շուրջին, որ ստացել էր վերուստ, չփորձեց համոզն քաղելեցիկ կյանքի տուր սալ ժամանա-կի սին ղախանքներին, չորոնց «հովանավորների» ժա-

ԱՐԱՐԱՏ

Երև նա լինել տոնրական լեռ,
Ժայռերին մի բուրձ հավերձ չունաբազ,
Թեկուզ եւ լինել բոլորից արքեր,
Կրտսեր կոքոր հե՛ իր հայացքի տակ,
Թեկուզ եւ լինել աշխատն գեղակիւս,
Քանդակված, ասես, չնոխի համաճարի,
Նրան աշխարհը լինել տակնիւս,
Եվ ինքն զարդը դառնար աշխարհի,
Պիտի նայիլին բոլորը նրան,
Պիտի գոչիլին. «Ք՛նձ գեղեցկություն»,
Եվ ուրիշ ոչինչ, այդքանը միայն,

Ուրախ հիացման արտահայտություն:
Բայց նա լեռ չէ լույ, հմա՛յք չէ միայն,
Այլ հավերժության Սփինգսը լոկն,
Ասվածախաճո փրկիչ կացարան
Եվ նոր մարդկության խորհուրդը խորին:
Նա պահում է ղեռ իր սուր աչքերում
Նորոգ մարդկության օրոցն անդրանիկ,
Բնչպես սաճարում սկիին են պահում
Բարշունիքի վրա արքն սկիւնդի:
Եվ գիտեն, գիտեն մարդիկ ամենուր,
Որ սա լեռ չէ լույ, արքություն է սա,
Երկյուղածությամբ խոնարհվում են լուռ

Նրա քաղցունիկն երկնահավասար:
Եվ հիացումին, գնալույնին կից
Ասում են. «Քեզ փա՛ռ, ո՛վ արքան լեռ,
Դու՛ մեր Լուրջան համազգայակից,
Դու՛ մեր հավատի անասան քեռն»:
Ու վեհանում են հոգիներն ամեն
Նրա սուրբ տեղից վեհ ու վեհագույն,
Քանզի հրա՛շք է լեռն այս լուսնեղեն,
Հոգեկեցույց է աղոթքի հանգույն:

Հասկած «Նոյ» դրոճից

ԼԵՂՈՆ ՄՈՐԻՋԱՆԱՆ

ՄՈՒՐԲ ԹԱԳԵՈՍ ԵՎ ՄՈՒՐԲ ԲԱՐԹՈՂՈՍԵՈՍ ԱՌԱՔՅԱԼՆԵՐ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին սուրբ առաքյալներին նվիրված տոնն այս օրի նույն է դեկտեմբերի 2-ին:

«Եվ Հիսուս մոտենալով խոսեց նրանց հետ ու ասաց. «Ինձ է տրված ամեն իշխանություն երկնքում և երկրի վրա. ինչպես Զայրը ինձ ուղարկեց, ես էլ ձեզ եմ ուղարկում: Չնայած որ երբեք չեմ անգնում ձեր քաղաքներ, որովհետև ձեր քաղաքները չեն զգուշացրել ինձ: Բայց ինչպես ասում եմ ձեզ, որ քաղաքներ, որոնք չեն զգուշացրել ինձ, ես ձեզ հետ եմ քոյր օրերում» մինչև աշխարհի վախճանը» (Մատթ. 23/18-20):

«Իսկ նրանք ելան ու փառքեցին Ավեսարանը ամբողջ աշխարհում՝ Տիրոջ գործակցությամբ. և իրենց ուղեկցող քոյր նշաններով հասանքում էին խոսքին» (Մարկ. 16/20):

Մյուս կողմից երկուսը՝ Թադեոսը և Բարթողոմեոսը, իրենց կոչմանը հավասարիմ, Տիրոջ դասգամն իրագործելուն նախանձախնդիր, եկան Հայաստան: Ինչպես մեր հոգեւոր հայրերից մեկն է ասում. «Ասված նրանց հաստատեց մեր ազգին հովիվ, իշխան, խնամածու, որդեսպի նրանց միջոցով հովվի մեզ առանձնահատուկ սիրով: Եվ ահա, նրանց միջոցով Տիրոջ մեզ հոգեւոր մանանան՝ ձեռնարկ հացը, ու դուրս քերեց խավարից դեպի լույսը»:

Ահա թե ինչու Հայոց Սուրբ Եկեղեցին կոչվում է Առաքելական:

Թադեոսն ու Բարթողոմեոսը Հիսուս Քրիստոսի ընտանիքի 12 առաքյալներից էին: Թադեոսն Ավեսարաններում հիշված է նաև Դեբեոս և Հուդա Յակոբյան անուններով: Իսկ Բարթողոմեոսը, որը Կանա ֆաղափից էր, մասնագիտությամբ՝ ձկնորս, ուներ նաև Նաթանայել անունը:

Հայաստանում Թադեոս առաքյալն Ասծու խոսքն ավետում է՝ անցնելով ֆաղափի ֆաղափ: Հասնելով թվում քրիստոնյա է դառնում նաև արքայադուստր Սանդուխտ կույսը:

Թադեոս առաքյալի ֆառգչության օրերին Հայաստան է գալիս նաև Բարթողոմեոսը: Նա Կենաց խոսքի ավետումն սկսում է Սյունյաց առաքելից, հետո անցնում է Գողթն գավառ, այնտեղից էլ Արսաբա ֆաղափ, ուր հանդիպում է Թադեոսին: Երկու առաքյալներն Օթյաց խաչ կոչված վայրում մի գիշեր օթևանելուց հետո բաժանվում են իրարից՝ երկրի տարբեր գավառներում շարունակելով իրենց առաքելությունը: Բարթողոմեոս առաքյալը եւս քրիստոնեություն է ֆարգում Սանատրուկի արևմտյանում, եւ այլոց հետ Գործի է գալիս նաև արքայի կույսը՝ Ոգուկի իշխանություն:

Նախապես լույսի լույս էր փռված եւ երկու առաքյալներին, եւ արքայադուստրն ու Ոգուկի իշխանությունը: Նրանք ստանվում են Սանատրուկի կարգադրությամբ:

սրուկի կարգադրությամբ:

Հայոց առաքին լուսավորչների գերեզմանաքերը գտնվում են դասական Հայաստանի տարածքում: Արագ գավառում՝ Մակու ֆաղափի մոտ է (Ներկայիս Իրանում) Թադեոս առաքյալի հողաքանդը, ուր եւ կառուցված է Սուրբ Թադեոս վանքը: Իսկ Աղբակ գավառում (Ներկայիս Թուրքիայի տարածքում) Բարթողոմեոս առաքյալի գերեզմանաքերի վրա, խոյացած է Սուրբ Բարթողոմեոս եկեղեցին:

Հայ եկեղեցու ավանդության համաձայն երկու առաքյալներն իրենց հետ Հայաստան են բերել մի ֆանի նվիրական սրբություններ: Թադեոս առաքյալն այստեղ է բերել սուրբ գեղարդը, որով խոյվել էր խաչյալ Հիսուսը: Այն այժմ տապալում է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի քանդաքանում: Նույն առաքյալի ձեռով Հայաստան են բերվել նաև Հիսուսի տապակներով թաղվածակն ու Տիրոջ սված յուղը, որը մինչեւ օրս մյուռնոօրհնության ժամանակ խառնվում է նոր մյուռնին: Իսկ փայտին նկարված Ասվածամոր տապակը, որն առաքյալները հանձնել էին Բարթողոմեոսին, խորհրդանշում է վկայությամբ, գեղեցկ է Սնտեաքյաց գավառի Հոգյաց վանքում (Ներկայիս Թուրքիայի տարածքում):

Լուիզա Կիրակոսյան (5s). «Թադեոս»

ԽԱՉԻՔԱՆԻ

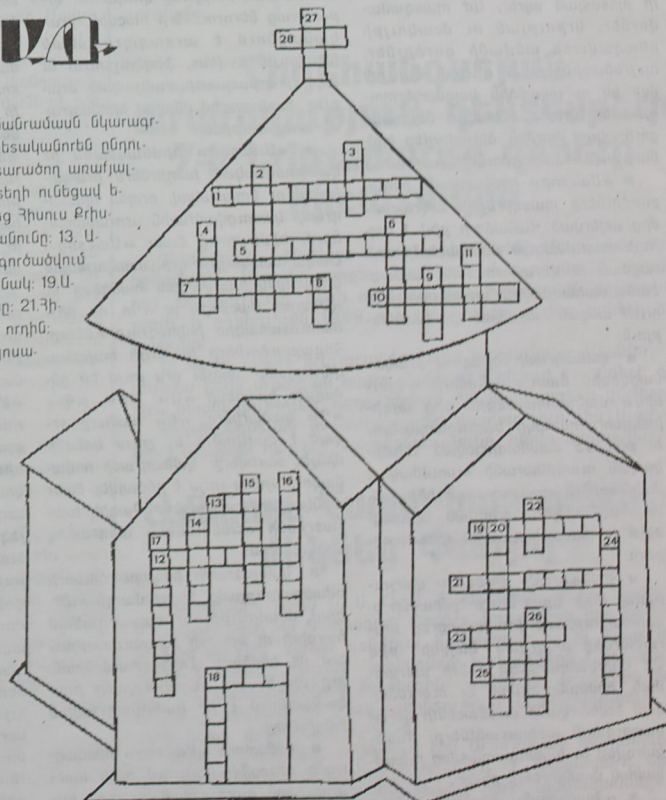
ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ

1. Պատմիչ, որի աշխատության մեջ մանրամասն նկարագրվում է Հայաստանում քրիստոնեությունը ղեկավարող ընդունված: 5. Հայաստանում քրիստոնեությունը տարածող առաքյալներից մեկը: 7. Քաղաք, որտեղ 451 թվին տեղի ունեցավ եկեղեցական ժողով: 10. Գետ, որտեղ մկրտվեց Հիսուս Քրիստոսը: 12. Սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարի անունը: 13. Արքայի ընկեր: 18. Ամուսնացած մյուս, որը գործածվում է եկեղեցական արարողությունների ժամանակ: 19. Ամենայն Հայոց 132-րդ կաթողիկոսի անունը: 21. Հիսուս Քրիստոսի մկրտողը: 23. Արքայադուստրի անունը: 25. Քրիստոսի մասնողը: 26. Կաթողիկոսանիս ֆաղափ դասական Հայաստանում:

ՈՐՈՐԱՅՈՒՆ

2. Կաթողիկոս կամ ...: 3. Կայենի եղբայրը: 4. Թագավոր, որի օրոք Հայաստանում ընդունվեց քրիստոնեությունը: 6. Քրիստոսի աշակերտներից: 8. Մարդ, որի ընտանիքը փրկվեց ջրհեղեղի ժամանակ: 9. Առաջին մարդը դուս Ասվածաշունչի: 11. Սուրբ կույս Մարիամի մայրը: 14. Խաղաղություն խորհրդանշող ծառ: 15. Հրեական տոհմ, որն ավետեց Քրիստոսի ծնունդը: 16. Քրիստոսի ծննդավայրը: 17. Հայոց եկեղեցու 7 խորհուրդներից մեկը: 18. Կաթողիկոսաժողով, որը խորհրդանշում է անմահությունը: 20. Սուրբ Գրիգոր: 22. Նոյի որդիներից: 24. Հայոց առաջին կաթողիկոսը: 26. Սուրբ Հովհաննիսյան կույսերին ընկերակցող մայրաքաղաքը: 27. Գր. Լուսավորչի հայրը:

Կազմեց Սամվել Գրիգորյանը (11 s.)
Ք. Արմավիր

Էջի դասախառնակ ՄԵՆԱ ԱՆՈՐԱՆ

